

mesterlæreprojekt i forhold til „skolastisk læring“, der teoretisk opfattes som en kognitiv vidensoverførsel med læreren i centrum for aktiviteten. Man taler sig med andre ord op mod et teoretisk standpunkt, der har overset det sociale, situerede, relationelle i lærings-situationen til fordel for „indre processer“ og formidling af abstrakt teoretisk (og derfor unyttig) viden. Dermed bliver det muligt for forfatterne at positionere sig ved at pege på barrierer, uigennemsigtighed, adgang til læringsmuligheder og betydningen af alle de „ikke-skolastiske“ måder at lære på ved iagttagelse, imitation og andre sociale relationelle forhold i en læringsituation – men det er en svaghed ved mesterlæreteorien, at den, selv om den er en teori om praksis, ikke selv tager mere teoretisk fat om at definere mesterlære i forhold til andre teoretisk funderede læringsbegreber (ikke nødvendigvis Piaget, men i det mindste de aktivitetsteoretikere, og andre teoretikere inden for praksislæringen, der tydeligvis har fungeret som inspirationskilder for flere af bogens forfattere).

Det forekommer mig desuden umiddelbart frugtesløst at forfatterne synes at opretholde den grundlæggende cartesianiske dualisme på et nyt niveau: kognition/teori over for krop/praksis. Her kunne det have været interessant, om antologien havde inddraget de mængder af antropologisk teori, der anskueliggør, at der er tale om processer, der ikke lader sig adskille i praksis. Flere centrale begreber, som institutionel deltagerbane, personlig læringsbane og handlekontekst, synes desuden endnu noget teoretisk uafklarede – primært fordi de ikke relateres til relevante videnskabelige diskussioner uden for praksisfællesskabets egen diskurs.

Vi får til gengæld mange andre relevante og nye diskussioner at gå videre med, flere begreber til den analytiske legekasse, gode konkrete analyser og mange indbyrdes kritiske diskussioner, der spinder sig på kryds og tværs i bogen. Et særligt plus er ordlisten bagerst, der definerer de mest væsentlige begreber.

For antropologer, der ønsker nærmere indsigt i feltet omkring praksislæring og er optagede af læringsteori, er der tale om en væsentlig og inspirerende bog.

Cathrine Hasse
Institut for Antropolog
Københavns Universitet

RICHARD PARKER: Beneath the Equator. Cultures of Desire, Male Homosexuality, and Emerging Gay Communities in Brazil. New York and London: Routledge 1999. 264 sider. ISBN 0-415-91620-8. Pris: \$13.99 (pb).

Forfatteren, der er socialantropolog og professor i socialmedicin ved Columbia University, har skrevet denne bog på grundlag af 15 års feltarbejde i Brasilien.

Hovedtitlen stammer fra en hollandsk historiker, der 1660 efter en Brasiliensrejse hævdede, at „syd for Ækvator eksisterer synden ikke“. Parker påpeger, at selv i dag er den angloeuropæiske mentalitet præget af billeder af en verden, der er opdelt i forskellige moralske universer nord og syd for Ækvator, og hvor seksualiteten er blevet en fundamental forskelsmærke, der bruges til at sondre mellem de udviklede lande og udviklingslandene. Han understreger selvfølgelig, at den slags modsætningspar er uholdbare og viser, at de (homo-)seksuelle kulturer udvikler sig i en stadig foranderlig vekselvirkning mellem lokale praksisformer, internationale betydninger og de betingelser verdensmarkedet, herunder det globale sexmarked, sætter for en afhængig kapitalisme som den brasilianske.

Bogens undertitel kunne skabe forventninger om nogle saftige livshistorier, men de mange interviewcitater er tydeligvis valgt ud fra strengt faglige kriterier. Forfatteren forholder sig køligt analyserende, selv om det fremgår, at mange af informanternes liv er præget af sex i flæng, vold, undertrykkelse, stigmatisering og trusler om sygdom og død.

Alle brasilianere er bekendt med det traditionelle system af seksuelle betydninger, man kalder *machismo*, selv om de måske ikke i dag bruger det som den primære referenceramme for organiseringen af deres egen seksuelle erfaring. *Machismo* er bygget op omkring sondringen mellem den aktive og den passive rolle både i seksuelle relationer mellem de to køn og mellem mænd indbyrdes. Denne seksualøkonomi er knyttet til den plantageøkonomiske produktionsmåde på landet, som var dominerende i Brasilien indtil cirka 1950, men som på grund af industrialiseringen og urbaniseringen er blevet trængt i baggrunden, om end dens seksualøkonomiske forestillinger stadig øver indflydelse ikke mindst blandt de mange millioner, der er migreret fra landet ind til byerne.

Med importen af vestlig videnskab har brasilianske læger i de sidste 50 år skiftet fokus fra den seksuelle rolle til valget af seksualobjekt som det centrale for definitionen af det seksuelle subjekt. Hermed er termer som *homoseksualitet* og *biseksualitet* kommet ind i sproget. Men mange af Parkers informanter var i 1982, da han startede sine undersøgelser, ganske ubekendte med kategorier som *homoseksuel* og *homoseksualitet*. Imidlertid blev brugen af disse termer i løbet af 1980'erne mere udbredt, fordi den offentlige debat om aids anvendte termerne, ikke mindst i tv, der i Brasilien ses hver aften af mellem 60 og 80 millioner mennesker.

Dette har betydet, at magten til at definere, hvad der er rigtigt og forkert, ikke længere kun fungerer gennem folkekulturens machismo, men også gennem elitens videnskabelige og medicinske diskurs, som nu tilbyder folk en ny måde at organisere og forstå deres erfaringer på. Imidlertid har der i storbyerne fra starten af 1980'erne udviklet sig mange forskellige homoseksuelle praksisformer. De er modstandskulturer både mod machismo og mod den videnskabeligt begrundede seksuelle identitet, og de er samtidig kendetegnet ved, at de bevidst udforsker mulighederne for at vende op og ned på kønsrollerne, dvs. at sondringerne aldrig ses som absolutte. Årsagen til at dette kan lade sig gøre, er efter Parkers mening, at kategorierne her bestemmes og defineres inden for selve de homoseksuelle subkulturer.

Informanterne vidner om, at denne verden af mænd, der har sex med mænd, kun har kunnet dannes via skabelsen af anonyme storbymiljøer, hvor de sociale kontrolmekanismer er sat delvis ud af kraft, og på grund af den intense forbindelse med udenlandske bøsse miljøer gennem mange former for migration.

Flere kapitler er viet studiet af en mangfoldighed af gensidigt overlappende subkulturer, der udfolder sig i en virkelighed, som hastigt ændrer sig, og hvor det seksuelle begær kan åbne muligheder for nydelse næsten hvornår som helst. Dette kalder Parker *cultures of desire*. Geografisk manifesterer de sig gennem homoerotiseringen af det offentlige rum, idet bestemte lokaliteter i storbyerne tilskrives erotisk betydning, hvor faren og nydelsen i *cruising* danner en spændende cocktail.

Parker mener, at de homoerotiske subkulturer i løbet af 1980'erne og 90'erne har skabt en voksende følelse af fællesskab. Personligt tror jeg, at den homoerotiske storbyverden er

for splittet på grund af sociale og økonomiske klasseskel, etniske forskelle og rivaliserende seksualøkonomiske betydningssystemer til, at der kan blive tale om andet end et overfladefællesskab, selv om jeg ikke betvivler, at der findes oplevede fællesskaber omkring bøssebevægelser og hiv- og aidsbekæmpelse.

Det billede, Parker tegner, minder i det store og hele om, hvad man finder i andre latinamerikanske lande. Det undrer mig derfor ikke, at han er inspireret af Roger Lancasters skelsættende undersøgelser, heriblandt „Subject Honor and Object Shame: The Construction of Male Homosexuality and Stigma in Nicaragua“ (Ethnology 27(2) 1988), og Parker påpeger selv, at han står i gæld til Dennis Altmans analyser. I det hele taget indskrives Parker sig i den internationale bølge af kønsforskning om Latinamerika, der har blomstret i de seneste to årtier, og som her i Norden repræsenteres af forskere som Annick Prieur, Eduardo Archetti og Don Kulick.

Parkers bog rummer ingen epokegørende nye indsigter, men den giver et levende indtryk af brasilianske homoseksuelle mænds opfattelse af deres egne og deres fællers voldsomt foranderlige liv. I første omgang virker det lidt anstrengt, når Parker samtænker de hinanden overlappende kønssystemer i Brasilien og de vilkår, som neoliberalismen sætter for den brasilianske kapitalisme. Men når det gælder brasilianske mænds andel i det globale sexmarked, giver denne samtænkning mening, ligesom det giver god mening, når han forbinder sameksistensen af vidt forskellige seksualøkonomiske systemer med sameksistensen af forskellige produktionsmåder i et tredjeverdensland som Brasilien.

Julius Lund
Romansk Institut
Københavns Universitet

KALPANA RAM & MARGARET JOLLY (eds.): Maternities and Modernities. Colonial and Postcolonial Experiences in Asia and the Pacific. Cambridge: Cambridge University Press 1998. 305 sider. ISBN 0-521-58614-3. Pris: £15.95 (pb).

I de senere år har der inden for antropologien været et stadigt stigende fokus på fødslen som „arena for produktion, reproduktion og forhandling af kultur“ (Van Hollen 1994:501).